

людентные действия) или пассивным, то есть бездействием (молчание).

In the article the problem of a ratio of the concepts "transaction form" and "way of will" is investigated. The conclusion that all ways of will can be divided on verbal and nonverbal is drawn. Thus direct (or verbal) will can be recorded orally or in writing, respectively it is necessary to distinguish an oral and written form of transactions. Nonverbal ways of will can be captured to concepts behavioural will. Thus such behavior can be active (implied actions) or passive, that is inaction (silence).

Література

1. Сахарук Д. Поняття та види форми правочину // Підприємництво, господарство і право. — 2003. — № 12. — С. 43–47.
2. Мейер Д. И. Русское гражданское право [Электронный ресурс] / Д. И. Мейер. — Изд. 3-е, испр. — М.: Статут, 2003. — 831 с. — (Классика российской цивилистики). — Режим доступа: civil.consultant.ru/elib/books/45/
3. Синайский В. И. Русское гражданское право : (пособие к изучению т. X ч. I и сенатской практики) [Электронный ресурс] / В. И. Синайский. — К.: Тип. А. М. Пономарева, 1912. — 427 с. — Режим доступа: forum.yurclub.ru/index.php?app=downloads&showfile=7273
4. Иоффе О. С. Советское гражданское право : курс лекций. Общая часть. Право

собственности. Общее учение об обязательствах / О. С. Иоффе. — Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1958. — 347 с.

5. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве / О. А. Красавчиков. — М.: Госюриздат, 1958. — 183 с.

6. Недействительность сделок и ее последствия / Н. В. Рабинович. — Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1960. — 171 с.

7. Татаркина К. П. Форма сделок в гражданском праве России : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К. П. Татаркина. — Томск, 2009. — 241 с.

8. Принципы международных коммерческих договоров УНИДРУА 2010 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/translations/blackletter2010-russian.pdf.

9. Крат В. Форма правочину // Нотаріат для вас. — 2011. — № 5. — С. 21–29.

10. Недействительность сделок / Н. Д. Шестакова — 2-е изд., испр. и доп. — С.Пб.: Юрид. центр Пресс, 2008. — 360 с.

11. Римское частное право : учебник / под ред. И. Б. Новицкого, И. С. Перетерского. — М.: Юриспруденция, 2005. — 448 с.

12. Бартошек М. Римское право : понятия, термины, определения / М. Бартошек. — М.: Юрид. лит., 1989. — 448 с.

13. Постанова ВГСУ від 10 липня 2006 року у справі № 31/35 [Электронный ресурс] // Система інформаційно-правового забезпечення «ЛІГА: ЗАКОН ПРЕМІУМ». Версія: 8.2.2.

УДК 347.78:347.68

В. Володіна,

здобувач кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПАДКУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ (ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ)

Проблема спадкування авторського права має значний теоретичний та практичний інтерес, і перш за все, це пов'язано з відсутністю чіткої регламен-

тації порядку спадкування цих прав у Цивільному кодексі України [1], а також наявністю розбіжностей між положеннями Цивільного кодексу України

та Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2].

На жаль, на сьогоднішній день ці проблеми не знайшли належного відображення ні в самому законодавстві, ні в узагальненнях та роз'ясненнях органів судової влади, ні в науковій літературі. Цим обумовлюється актуальність визначення проблемних питань у праві інтелектуальної власності, які пов'язані зі спадкуванням авторських прав. Метою даного дослідження є спроба усунути певну недостатність дослідницької бази у таких важливих правових та життєвих сферах суспільних відносин шляхом визначення напрямків удосконалення законодавства щодо спадкування авторських прав.

Судові рішення є одним з джерел інформації, з якої можна дізнатися про дії, які призводять до порушень авторського права на твори, і про наслідки таких порушень.

Для авторів та осіб, яким належать майнові права на твори, узагальнення практики вирішення спорів щодо спадкування авторських прав є джерелом корисної інформації для організації ефективного захисту авторських прав в суді. Особам, які використовують твори, аналіз судових рішень дозволяє уникнути порушень авторського права на твори.

Нерідко виникненню спорів передують неправильне визначення авторського права в системі об'єктів цивільного права та тлумачення окремих норм законодавства у сфері спадкування авторських прав. Звідси і з'являються помилки в оформленні спадщини. Про небажання багатьох нотаріусів, що займаються, як відомо, таким оформленням, вдаватися в оцінку правової природи авторських прав, свідчить прийнята форма свідоцтва про право на спадщину, яка використовується в однаковій мірі і на об'єкти речового права, та на об'єкти інтелектуальної власності.

У більшості випадків, коли нотаріуси вимагають від спадкоємців надання довідки, яка підтвердить той факт, що спадкодавець був автором (таку довідку можна отримати в будь-якому видав-

ництві, що публікувало твори автора). Існують й інші документи, що підтверджують належність прав автору: інформація, отримана на запит від Державної служби інтелектуальної власності України, з Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір (для встановлення факту реєстрації авторського права на твір спадкодавцем); інформація з Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір (для встановлення наявності чи відсутності факту передачі майнових прав на зареєстрований твір іншим особам).

Разом з тим, відповідно до ч. 2 ст. 11 Закону України «Про авторське право та суміжні права» авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Таким чином, моментом виникнення авторського права є момент створення твору.

Згідно зі ст. 11 Закону первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства).

Отже, авторські права не підлягають обов'язковій реєстрації і належність авторських права на твори може бути підтверджено наданням оригіналу або примірнику твору. Всі вимоги надати правовстановлюючі документи на незареєстровані твори є необґрунтованими та незаконними.

Так, з позовом до Жовтневого районного суду м. Харкова звернулася позивачка, вказавши, що після смерті свого батька, відомого українського художника, вона є єдиною спадкоємницею, у зв'язку з чим вона подала заяву до П'ятої Харківської державної нотаріальної контори про видачу свідоцтва про право на спадщину на майнові авторські права на виконані її батьком художні та фотографічні твори. В свою чергу, П'ята Харківська державна нотаріальна конто-

ра позивачці відмовила, посилаючись на відсутність даних від Державної служби інтелектуальної власності України щодо належності авторських прав на твори. Позивачка просила суд зобов'язати відповідача (П'яту Харківську державну нотаріальну контору) видати їй свідоцтво про право на спадщину за законом на майнові авторські права на художні та фотографічні твори свого батька.

Рішенням Жовтневого районного суду м. Харкова від 07.11.2012 року було вирішено зобов'язати відповідача видати позивачці свідоцтво про право на спадщину за законом на майнові авторські права на художні та фотографічні твори її батька [3].

Аналогічна справа про визнання відмови у вчиненні нотаріальної дії незаконною була розглянута у Приморському районному суді м. Одеси.

Так, до суду звернулася позивачка, вимагаючи визнати відмову Шостої Одеської державної нотаріальної контори щодо видачі свідоцтва про право на спадщину на майнові права інтелектуальної власності після смерті її чоловіка. Державним нотаріусом було відмовлено у видачі свідоцтва, оскільки авторські права не були зареєстровані.

Рішенням Приморського районного суду м. Одеси від 25.10.2011 року було визнано відмову Шостої Одеської державної нотаріальної контори щодо видачі позивачці свідоцтва про право на спадщину на майнові права інтелектуальної власності — незаконною, а також зобов'язало відповідача видати свідоцтво про право на спадщину на майнові права інтелектуальної власності на твори [4].

Нерідко спадкоємці взагалі не володіють інформацією щодо наявності у спадкодавця авторських прав. Частіше це відбувається під час спадкування за законом, але є випадки, коли й у заповіті спадкодавець не зазначив про існування авторських прав. Одержання спадкоємцями свідоцтва про право на спадщину за загальним правилом є правом самого спадкоємця, а не його обов'язком. Відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на

спадщину. Існують випадки, коли право на спадщину у спадкоємця формально виникає з того моменту, коли він прийняв спадщину, але реалізувати повною мірою право неможливо до тих пір, поки не буде оформлено свідоцтво. Саме до таких випадків, зокрема, можна віднести оформлення свідоцтв про право на спадщину, якщо до спадкового майна входять авторські права.

Так, заявник звернувся із заявою про встановлення факту прийняття їм спадщини після смерті свого батька, що помер 29.12.2000 року. У судовому засіданні заявник пояснив, що після смерті батька він успадкував речі, які йому належали, вступив у управління й володіння спадкоємним майном. Однак через те, що після смерті батька іншого майна, крім того, що він успадкував, не було, у встановлений законом шестимісячний строк у нотаріальну контору із заявою про прийняття спадщини не звертався. 02.12.2005 року він довідався від зацікавленої особи, про те, що він має права одержувати винагороду за виконання творів, створених його батьком (композитором, що при житті передав у керування свої майнові авторські права на твори ДП «Українське агентство з авторських та суміжних прав»).

Рішенням Червонозаводського районного суду м. Харкова від 26.10.2007 року було встановлено юридичний факт, яким визнано, що заявник спадкоємець першої черги спадкування за законом, фактично прийняв спадщину після смерті свого батька [5].

Існують випадки, коли спадкоємці намагаються зловживати успадкованими майновими правами автора.

Так, позивач в інтересах правоволоділця звернувся до Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області з позовом до відповідача про захист авторського права, стягнення компенсації та моральної шкоди, мотивуючи тим, що правоволоділець є донькою відомого художника та після його смерті успадкувала від нього право авторства на всі художні твори, в тому числі, що знаходяться на зберіганні та балансі Закарпатського обласного художнього музею

у м. Ужгороді. Позивач зазначив, що у 2008 році відповідач, який є директором Закарпатського обласного художнього музею, без відома та дозволу праволодільця, в комерційних цілях, підписав до друку та віддрукував 1000 примірників альбому, в якому проілюстровано художні картини відомого художника в кількості 91, який в подальшому стали реалізовувати в роздрібній торгівлі та тим самим порушили її авторські права. Відповідач не визнав позов та пояснив, що альбом виданий як благодійний проєкт, який не мав і не має на меті отримання будь-якої комерційної вигоди, він є відтворенням картин художника у каталозі з метою розвитку освіти, науки і культури, залучення громадян до оволодіння надбанням національної історико-культурної спадщини. В свою чергу позивач жодним чином не довів використання альбому в комерційних цілях і не надав жодних доказів цього.

Рішенням Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області у задоволенні позову біло відмовлено [6].

Можна дійти висновку, що під час прийняття даного рішення суд керувався ст. 21 п. 5 Закону України «Про авторське право та суміжні права» проте, що без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках, або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях.

Майнові авторські права пов'язані насамперед з можливостями використання твору. При цьому ніхто не може використовувати твір без дозволу автора або іншого праволодільця. Так, відповідно до ст. ст. 440, 441, 443 Цивільного кодексу України використання твору має здійснюватись лише за згодою власника відповідних майнових прав, крім випадків правомірного використання твору без такої згоди, встановлених цим Кодексом та іншими законами.

Досить схожий за своїми вимогами позов був розглянутий Соломянським районним судом м. Києва.

До суду звернулися позивачі з вимогою стягнути з відповідача компенсацію за порушення особистих немайнових авторських прав та майнових авторських прав. В обґрунтування заявлених вимог позивачі зазначали, що через книжкові магазини та мережу Інтернет здійснювалась реалізація видання, в якому було розміщено 286 творів видатної української майстрині наївного малярства та видавцем і виготовлювачем оригінал-макету якого є відповідач. Під час розгляду справи належною позивачкою була визнана лише спадкоємниця української майстрині, а двоє інших позивачів були визнані неналежними позивачами, у зв'язку з визнанням нікчемним договору, згідно з яким спадкоємниця передавала обдарованим (позивачам) майнові авторські права. Позивачка довела, що не надавала згоди на виготовлення та випуск у світ видання, тому її позов Соломянський районний суд частково задовольнив [7].

Ця сама справа є яскравим прикладом права спадкоємців захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посягання на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора. Спадкоємці, як правило, наділені законними повноваженнями щодо слідкування за дотриманням особистих немайнових авторських прав третіми особами.

Так, позивачка стверджувала, що були порушені особисті немайнові права автора шляхом неправильного написання прізвища народної художниці. Проте матеріали справи свідчили, що за життя художниці їй було відомо про застосування двох варіантів написання її прізвища, і вона не спростовувала це. Тому у задоволенні вимог щодо компенсації шкоди за порушення особистих немайнових прав автора судом було відмовлено.

У даному випадку суд вирішив, що особливістю застосування такого способу захисту, як компенсація моральної

шкоди, може бути заявлена фізичними особами та лише у зв'язку з порушенням їх особистих немайнових прав, які у спадок не переходять. Але захист права авторства на твір за спадкодавцем надає їм відповідні права як його правонаступників, а тому будь-яке інше зазіхання на твір або на честь автора буде порушувати й їх права, оскільки спричинюватиме шкоду наступному опублікуванню твору, а можливо й власному імені спадкоємців, які можуть носити одне прізвище із спадкодавцем та завдати моральної школи через родинні стосунки тощо [8].

Неузгодженість між Цивільним кодексом України та Законом України «Про авторське право і суміжні права» можна побачити в питанні кола осіб, до яких переходить право захисту недоторканості твору. Так, Цивільний кодекс України передбачив більш широкий перелік таких осіб — спадкоємці, уповноважені на це автором особи, інші зацікавлені особи. В свою чергу, Закон України «Про авторське право і суміжні права» обмежився лише спадкоємцями.

Щодо спадкоємців, тут не виникає питань, є пряма вказівка Закону України «Про авторське право і суміжні права», що вони мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора.

Стосовно ж уповноваженої особи на захист недоторканості твору, то тут ми бачимо, що Закон України «Про авторське право і суміжні права» обмежив права автора, не надавши йому можливості призначити особу, на яку буде покладено захист недоторканості твору.

Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок про наступне:

— більшість спорів виникає між нотаріусами та спадкоємцями з приводу видачі свідоцтв про право на спадкування майнових авторських прав, у зв'язку з посиланням нотаріусів на відсутність даних про реєстрацію авторського права та ігноруванням норми закону, яка

встановлює право автора на реєстрацію авторського права, а не його обов'язок;

— все частіше до суду звертаються позивачі, які є правонаступниками відомих авторів (композиторів, художників та ін.), у зв'язку з порушенням особистих немайнових прав автора та майнових авторських прав;

— відповідачами у справах про порушення авторських прав, як правило, стають особи, які без отримання дозволу правовласника незаконно використовують твори відомих авторів;

— досить часто відповідачі у справах про відшкодування шкоди, завданої порушенням авторських прав, посиляються на необгрунтованість пред'явлених вимог та недостатність доказів.

Огляд судової практики у сфері спадкування авторських прав свідчить про необхідність проведення більш ґрунтовних досліджень з метою вдосконалення чинного законодавства про інтелектуальну власність, вироблення роз'яснень та узагальнень судової практики, з метою усунення розбіжностей між ЦК України та спеціальним законом у сфері авторського права — Законом України «Про авторське право і суміжні права».

Ключові слова: судові рішення, авторські права, спадкування, позивач, відшкодування шкоди.

У статті аналізуються судові рішення по справах, які пов'язані зі спадкуванням авторських прав, а також висвітлюються недоліки роботи нотаріусів під час видачі свідоцтв про право на спадщину.

В статті анализируются судебные решения по делам, которые связаны с наследованием авторских прав, а также освещаются недостатки работы нотариусов во время выдачи свидетельств о праве на наследство.

This article analyzes court decisions on the cases that are connected with the inheritance of copyright and highlights the defect of notary work when issuing certificates of right to inheritance.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.

2. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 11.07.2001 № 2627-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 43. — Ст. 214.

3. Рішення Жовтневого районного суду м. Харкова від 07.12.2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/Review/27888666

4. Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 25.10.2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/Review/19477610

5. Рішення Червонозаводського районного суду м. Харкова від 26.10.2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/Review/5926368

6. Рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 04.10.2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/Review/19053351

7. Рішення Соломянського районного суду м. Києва від 15.04.2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/Review/15586991

8. Фурса С. Я. Спадкове право. Теорія та практика: навч. посіб. / С. Я. Фурса. — К.: Атіка, 2002. — 496 с.

УДК 346.93:347.918

А. Коліна,

асистент кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЦЕСУАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРИ ТРЕТЕЙСЬКОМУ (АРБІТРАЖНОМУ) РОЗГЛЯДІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВ

Питання застосування заходів процесуальної відповідальності є актуальними не тільки для господарського та інших видів державних судочинств, а й для процедури розгляду справ у третейських судах, у тому числі комерційних арбітражах, що відносяться вченими-господарниками до галузі господарського процесу. Адже незважаючи на приватно-правові засади третейського та арбітражного розгляду, поза засобами примусу щодо додержання порядку у відповідних засіданнях та процедурах, які знаходять особливо ефективну форму у заходах відповідальності, важко розраховувати на якість третейського (арбітражного) розгляду, а відповідно — на довіру до третейського судочинства. Разом із тим у цій сфері залишається низка невір-

шених питань, що ставлять під сумнів загалом можливість застосування категорії процесуальної відповідальності у відповідному юрисдикційному процесі.

Наприклад, виникає питання, чи може третейський суд накласти штраф на відповідача в тому випадку, якщо він ухиляється від виконання обов'язків, встановлених актами третейського суду? Чинним законодавством примусові заходи встановлені лише за невиконання остаточного рішення третейського суду або арбітражу по суті господарської справи при його виконанні в рамках виконавчого провадження.

На жаль, у юридичній літературі не вистачає досліджень з проблем заходів примусу при третейському (арбітражному) розгляді. Окремі дослідження